

Alegerile din 2014 au demonstrat cum deciziile politice posibil penale, lipsa de reacție a BEC și ignorarea deciziilor de către MAE pot bloca organizarea alegerilor. Măsurile curajoase trebuie luate pentru reformarea radicală a modului de organizare a alegerilor în România. În acest raport **EFOR vă spune de ce**

Codul Electoral nu mai poate aștepta

- **Elaborarea și dezbaterile publice a unui Cod Electoral care să unifice procedurile de organizare a alegerilor este prioritate absolută, iar peticirea legislației trebuie să înceteze.**
- **Guvernul trebuie să pună bazele sistemului informatic de control on-line al voturilor, blocând astfel posibilitățile de votare multiplă**
- **Politicienii trebuie să pună pe agenda publică argumentat și fără populisme discuția despre introducerea votului prin corespondență și a celui electronic**

În străinătate, mii de oameni nu au putut vota din cauza unor piedici birocratice inutile, a numărului insuficient de secții de votare sau materiale electorale. Decizia suplimentării secțiilor de votare nu a fost luată nici după ce acest lucru a fost cerut cu insistență de către votanți între cele două tururi. Legislația stufoasă și interpretabilă a contribuit la luarea unor decizii discutabile de către birourile electorale. Lipsa de transparență a birourilor electorale și fugărirea sau chiar lovirea observatorilor din secțiile de votare au completat peisajul electoral din 2014.

Problema este că aceste vulnerabilități și decizii cu iz penal pe alocuri nu s-au întâmplat o singură dată, ci par a se repeta într-o măsură mai mult sau mai puțin vizibilă de fiecare dată când se

organizează alegeri. În 2014, soluția politică pare a fi fost simplă, dar nu suficientă: demisiile de onoare ale miniștrilor de externe Titus Corlățean și Teodor Meleșcanu, fără a recunoaște vreo responsabilitate semnificativă în organizarea defectuoasă a alegerilor. DNA instrumentează un dosar pentru un potențial abuz în serviciu, preluat de la Parchetul de pe lângă ÎCCJ, rezultat din plângerile penale ale cetățenilor care nu și-au putut exercita dreptul la vot.

Care este totuși soluția potrivită? Reformarea clasei politice într-un timp așa scurt pare nerealistă.

Sanționarea vinovaților pare dificilă atât timp cât premierul este și candidat și organizator al alegerilor, un conflict de interese care trebuie să fie pus pe agenda publică. Politicienii vorbesc din nou despre legi date în regim de urgență, fără discuții și despre peticirea legislației. Reforma trebuie să fie radicală. Răspunsul oferit de EFOR **este elaborarea unui Cod Electoral, dezbătut în spațiul public repede, dar cu argumente, fără soluții populiste, care să răspundă la întrebările pe care mass media, instituțiile internaționale și societatea civilă le-au ridicat în ultimii ani și mai ales în 2014.**

De ce nu avem încă un Cod Electoral?

În primul rând, trebuie să clarificăm ce înseamnă Codul Electoral. În discursul public și politic, referințele sunt cât se poate de diverse și mai ales eronate deseori. Prin Cod ne referim la actul care reunește reglementările pentru organizarea tuturor tipurilor de alegeri, atât cu privire la operațiuni, cât și la sistemul electoral. Astfel de legi se aplică în Bulgaria, Suedia, Moldova sau Belgia.

Deși recomandările legate de unificarea legislației au venit continuu de la Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al OSCE (ODIHR/OSCE) și de la societatea civilă, practic, în acest moment, avem patru legi pentru alegeri, plus una pentru referendum, fiecare cu partea sa tehnică, cu reglementări proprii legate de organizarea zilei votului și distribuția mandatelor (unde este cazul). La toate acestea se adaugă Legea Partidelor Politice, Legea Finanțării Partidelor, un număr semnificativ de ordonanțe de urgență, hotărâri și ordonanțe de Guvern, decizii și hotărâri ale BEC, hotărâri ale AEP etc care stabilesc reguli pentru fiecare proces electoral. Un proiect de Cod Electoral a picat cu majoritatea voturilor în 2009, după patru ani de discuții, iar al doilea proiect a fost trimis de AEP la Parlament, fără rezultate.

Acest haos în logica legislativă subminează deseori principiul constituțional al securității juridice. Legislația este deseori modificată prin ordonanțe de Urgență (OUG), cu puțin timp înaintea alegerilor. Așa s-a întâmplat și în 2014. Deși au fost produs și modificări care erau absolut necesare și urgente, Curtea Constituțională a României a reținut în mai multe circumstanțe folosirea abuzivă a acestui instrument juridic. Hotărârea nr. 39 din 14/12/2009 a CCR¹ menționează expres abuzul de OUG și face referire la necesitatea adoptării unui Cod Electoral, care să unifice legislația electorală.

Tabelul de mai jos ilustrează numărul de modificări prin OUG și lege a legislației electorale din România. În lista de OUG figurează inclusiv trei care au fost respinse de către Parlament chiar și după doi ani, perioade în care aceste acte normative au creat efecte juridice.

¹ Vezi și Deciziile CCR 51/2012 și 61/2010

	L 3/2000	L. 67/2004	L 370/2004	L 33/2007	L 35/2008
NR de OUG	8	6	6	8	9
NR de OUG respinse de Parlament	OGU nr. 99/2005	-	-	OGU nr. 1/2007 OGU 8/2007	
NR de OUG date cu 6 luni înainte de alegeri sau mai puțin de 6 luni	3	2	3	4	6
NR de OUG date cu mai mult de 6 luni înainte de alegeri	5	4	3	4	3

Legislația poate fi interpretată și detaliată de către BEC, o instituție nepermanentă și independentă, diferită pentru fiecare rând de alegeri prin decizii în aplicarea unitară a prevederilor legii sau în soluționarea întâmpinărilor și contestațiilor. Cu toate acestea, BEC nu respectă mereu jurisprudența birourilor anterioare și astfel sunt aplicate reguli diferite chiar și de la un tur de scrutin la altul. Un exemplu simplu, referitor la acreditări: la europarlamentarele din 2009 cererea de acreditare se depunea cu 5 zile înainte de alegeri, pe când parlamentarele din 2012 se putea depune cu până la 2 zile înainte. În 2014 discuția a apărut din nou: cu o săptămână înainte de ziua alegerilor nici măcar nu exista o decizie clară dacă organizațiile neguvernamentale se pot acredita sau nu. A fost nevoie de o săptămână de telefoane și petiții către BEC² pentru a da o decizie, în condițiile în care fiecare birou electoral județean avea propria variantă și interpretare. La Argeș și Dâmbovița, deciziile BEJurilor au fost contestate în contencios, după ce acestea au reclamat primirea cu întârziere a documentelor, fapt ușor interpretabil.

O MU ȘI
FORMULARUL

În 2014, formularul pe proprie răspundere conform căruia alegătorul nu a mai votat și nu va mai vota a putut fi completat (prin decizia BEC) în primul tur de scrutin doar în secțiile de votare, pe când în al doilea tur a putut fi imprimat și completat în afara secției de votare. Utilizarea acestuia a fost o măsură birocratică inutilă, care nu a împiedicat apariția de nereguli, ci dimpotrivă a îngreunat procesul, fără a avea o valoare juridică specială, întrucât infrafracțiunea de vot multiplu s-ar fi comis oricum.

Pentru a nu mai exista atâtea discuții, trebuie ca regulile să fie cât mai puțin interpretabile și definite clar. Codul este un astfel de instrument și poate deveni și mai eficient fiind însoțit de norme de aplicare și decizii obligatorii ale AEP.

Intrarea în vigoare a unui Cod discutat pe genunchi nu rezolvă problemele. Codul trebuie să aducă soluții viabile pentru probleme cu care ne confruntăm repetitiv: introducerea unor măsuri antifraudă, instrumente pentru votul din străinătate, transparență și drepturile observatorilor sau mecanisme funcționale de sesizare și contestare a neregulilor. Noua legislație trebuie să aducă claritate, transparență și profesionalism în organizarea

² <http://expertforum.ro/zece-onquri-solicita-bec-sa-permita-de-urgenta-acreditarea-observatorilor-la-turul-ii-de-scrutin/>

alegerilor, dar trebuie să fie introdusă obligatoriu prin consultarea factorilor interesați.

Prevenirea fraudei electorale

Presă scrie constant despre nereguli, "turism electoral", vot multiplu sau listele electorale. Numărul și tipul incidentelor electorale este foarte diferit de la an la an, la fel și numărul de dosare penale. Dar acestea nu pot reprezenta un indicator absolut. Lista celor neidentificate, mai ales în secțiile de votare din mediul rural unde se exercită presiuni de către autoritățile locale sau de către partide, rămâne deschisă și este

probabil foarte lungă. Primarii, aleșii locali sau oamenii partidelor fac tot posibilul în ziua alegerilor să își asigure voturile, prin amenințări sau presiuni asupra alegătorilor.

În mediul rural urnele mobile și autovehiculele care urmează adevărate trasee electorale sunt mijloace uzuale folosite pentru a determina alegătorii să voteze cu cine trebuie. În 2014, numărul plângerilor înregistrate de observatori cu privire la transportarea alegătorilor au fost numeroase. Județe precum Călărași, Mehedinți, Dolj, Ilfov au fost campioane la transportul organizat. Dacia a redevenit vedetă lângă gara din Craiova, unde alegătorii din mai multe comune din jurul municipiului erau aduși să voteze, conform informațiilor transmise de cetățeni.

Transportul electoral în sine nu este o infracțiune și nici nu ar trebui să fie, având în vedere practica din alte țări, unde partidele politice ajută cetățenii să iasă la vot. Problema este alta: înlesnirea coruperii alegătorilor și a votului multiplu.

Câteva soluții propuse de EFOR pentru prevenirea fraudei electorale sunt:

- **Introducerea unui sistem informatic de înregistrare și verificare a votanților în toate secțiilor de votare**

Introducerea acestui sistem prin care votanții pot fi înregistrați electronic după CNP este esențială. Pe lângă faptul că este indicator de transparență, prin raportarea în timp real a datelor din secția de votare, acest proces înseamnă eliminarea posibilității de a modifica datele din procesele verbale la finalul zilei de votare, dar mai ales urmărirea votului pe listele electorale permanente în timp real. Astfel, orice președinte de secție de votare poate urmări oricând dacă un alegător a mai votat sau dacă a votat în locul altei persoane.

Identificarea și auditarea secțiilor de votare cu probleme recurente

Deși AEP a început să producă un registru al președinților care au comis nereguli sau chiar infracțiuni, ar trebui identificate acele localități sensibile unde sunt raportate incidente în mod recurent, în județele cu prezență ridicată pe listele electorale suplimentare, cu suspiciuni de turism electoral sau presiuni din partea autorităților locale. Datele pot fi preluate din statisticile Ministerului Afacerilor Interne, din rapoartele birourilor electorale județene și din rapoartele de monitorizare ale organizațiilor acreditate sau din presă. Aceste secții trebuie să fie marcate într-un sistem la care să aibă acces și birourile electorale județene și care să fie actualizat permanent. În aceste secții, personalul trebuie schimbat dacă incidentele sunt frecvente. Mai mult, pentru identificarea președinților birourilor electorale care au încălcat legea se pot folosi aceleași surse de verificare. În funcție de gravitatea faptei/lor, aceștia trebuie excluși din administrația electorală.

- Listele de semnături depuse de candidații la alegerile prezidențiale trebuie verificate integral
- Reducerea gradului de utilizare a listelor suplimentare
- Extinderea drepturilor și atribuțiilor observatorilor, precum și acreditarea centralizată a acestora
- Clarificarea procedurilor și termenelor pentru sesizarea neregulilor și contestarea deciziilor birourilor electorale

Listele electorale suplimentare: calul troian al alegerilor

Legislația prevede mai multe tipuri de liste: permanente (gestionate prin Registrul Electoral), suplimentare³, pentru utilizarea urnei mobile, complementare. Listele electorale suplimentare sunt cele supuse de fiecare dată suspiciunilor de vot multiplu sau turism electoral. Cifrele arată că votanții pe acest tip de listă au depășit în anumiți ani 10% din total voturilor valabil exprimate, ceea ce reprezintă o vulnerabilitate a sistemului și un risc de fraudă. În 2014, 1.126.248 (**11.58%**) alegători dintre care doar 161.262 au votat în străinătate respectiv 1.569.668 alegători (**13.39%**) au votat pe liste suplimentare.

Cifrele ar trebui să fie alarmante, mai ales în condițiile în care motivația autorităților este legată de turism în comune izolate lipsite de atracții turistice sau de prezență ridicată la pescuit. De exemplu, în Comuna Gogoșu, sat Ostrovu Mare, secția de votare 180 în cel de-al doilea tur de scrutin pe listele permanente au votat

³Legile electorale prevăd că pe listele electorale suplimentare votează de obicei membrii BESV, personalul de pază, alegătorii care nu sunt în

52 de persoane, iar pe cele suplimentare 403. Motivația autorităților locale a fost că mare parte din cei prezenți au venit la pescuit (fapt puțin probabil în mijlocul lui noiembrie).

Listele electorale sunt verificate de către AEP, dar acest mecanism este tardiv, pentru că are loc pe o perioadă de șase luni după alegeri, nu are efect de descurajare, nu împiedică fraudele electorale și nici nu asigură în timp util un remediu efectiv pentru cazul vicierei rezultatului.

Utilizarea listelor de votare trebuie să fie redusă la minim, iar cetățenii încurajați să voteze pe cât posibil la adresa de domiciliu. Cel mai eficient sistem de control al listelor electorale este introducerea sistemului informatic pentru gestionarea votului, fapt care poate combate votul multiplu, votul în locul unei alte persoane sau alte nereguli. Un astfel de sistem

a fost pilotat de către AEP în timpul unor alegeri parțiale pentru Camera Deputaților în 2010 și 2011. În Republica Moldova a fost testat un astfel de sistem la alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014.

Cum rezolvăm problema votului în străinătate

Votul în străinătate s-a dovedit una dintre principalele eșecuri la alegerile din 2014. Birocrația a învins rațiunea juridică și constituțională, iar votul a fost blocat din cauza introducerii formularului pe proprie răspundere, dar și pasării unei decizii între MAE și BEC de a înființa secții suplimentare. MAE a refuzat să înființeze secții suplimentare în străinătate, deși BEC publicase Hotărârea 4/4.11.2014,

localitatea de domiciliu, cei care sunt în străinătate și alegătorii omiși din listele permanente.

potrivit căreia nu există limite legale pentru suplimentarea numărului secțiilor de votare, iar unele reprezentanțe diplomatice au solicitat acest lucru. O alternativă ar fi fost prelungirea orei de votare prin OUG – fapt posibil și chiar recomandat având în vedere urgența și posibila încălcare a dreptului constituțional la vot. Consecințele au fost vizibile: cozi interminabile și plângeri penale. La Torino și Paris trupele de intervenție au încercat să disperseze mulțimea cu gaze lacrimogene.

Modul în care se estimează numărul de votanți în prezent este incoerent și netransparent. Procedura se face la solicitarea ambasadelor, iar MAE analizează și aprobă numărul final de secții. Procedura este per ansamblu una care ține de estimări foarte vagi, se raportează la alegerile trecute și nu are un mecanism exact de cuantificare a votanților. Decizia depinde de subiectivismul ambasadelor și mai ales al MAE. În luna noiembrie EFOR a solicitat de două ori MAE să transmită cererile ambasadelor din țările unde sunt cei mai mulți români și modul în care au fost analizate cererile, însă ministerul nu a transmis nici un răspuns. Procedura nu a fost publicată, iar Ordinul MAE nr. 1.839 din 16 septembrie 2014 nu cuprinde suficiente informații legate de justificarea publicării listei de secții de votare.

Până acum (ca și în 2014), după alegeri politicienii au optat pentru redeschiderea discuției către variantele clasice, dar fără rezultate practice: votul prin corespondență și votul electronic. Statistic vorbind la nivel global, votul personal rămâne cel mai răspândit (103), urmat de cel prin poștă (49), prin persoană desemnată (18), vot electronic (7) sau fax (2)⁴.

Deși aceste tipuri de vot ar permite flexibilitate în procedura de votare, ele sunt nesigure și nu pot fi observate. Pe scurt, procedura votului prin corespondență are câțiva pași: identificarea votanților și transmiterea unui plic cu proceduri și documente; votarea (proceduri diferite în cele două proiecte de legi) prin lipirea unui autocolant sau prin bifarea opțiunii, sigilarea documentelor și transmiterea lor către autoritățile electorale în plicul special furnizat. Votul prin corespondență necesită un set de proceduri care durează mult timp și implică terți, inclusiv serviciile poștale, care nu pot garanta secretul votului și nici rapiditatea transmiterii documentelor.

Votul electronic e aplicat în mai multe țări, precum Austria, Australia, Canada, Franța, Japonia și Elveția; Estonia este singura țară care folosește votul electronic prin internet pe scară largă, cu procente de la 0.9% în 2005 până la 11.4% în 2014. Cu toate acestea, Estonia e o țară cu o masă de votanți de un milion de persoane, puternic informatizată. Votul electronic se poate implementa de la distanță, prin internet sau prin amplasarea de echipamente în secțiile de votare (cazul SUA) sau chioșcuri de votare (Marea Britanie). State ca Franța, Irlanda, Italia, Kazakhstan sau Olanda au testat diverse forme de vot electronic, însă au renunțat după ce s-au produs numeroase nereguli, inclusiv descoperirea de vulnerabilități capitale. Curtea Constituțională germană a declarat votul electronic neconstituțional datorită lipsei de control și transparență a procedurilor. O alternativă fezabilă pare a fi votul anticipat (*early voting*). Acesta se poate realiza prin înființarea de secții de votare la reprezentanțele diplomatice ale României (sau în alte spații utilizabile în acest sens, cum ar

fi școli, biblioteci, institute culturale etc) fie pe o perioadă mai lungă, fie pentru una sau două zile înaintea alegerilor. Alegătorii pot solicita să voteze printr-o cerere depusă inclusiv electronic la reprezentanța diplomatică. În Finlanda se votează spre exemplu cu 11 până la 5 (în țară) și 8 zile (în afara țării) înaintea datei alegerilor. Votul anticipat se aplică și pentru urna specială. Vulnerabilitatea votului timpuriu este legată de păstrarea documentelor electorale sub pază și sigilate.

Mecanismele sunt descrise comparativ într-un mod succint astfel:

corespondență poate fi o alternativă viabilă atât timp cât toate procedurile au ca scop asigurarea securității maxime a secretului votului. Atât introducerea votului electronic, cât și celui prin corespondență necesită studii de fezabilitate și pilotarea pe o zonă restrânsă, eventual în timpul unor alegeri parțiale.

Totuși, indiferent de metoda de vot aplicată, sunt anumite măsuri care trebuie luate pentru a permite unui număr cât mai mare de alegători să voteze:

- *Înființarea de secții de votare la cererea unui număr prestabilit de votanți.* MAE trebuie să poată înființa secții de votare prin adresarea unor cereri reprezentanțelor diplomatice ale

Metoda	Avantaje	Dezavantaje
Vot în persoană	Transparență maximă, inclusiv prin observarea procesului Respectarea secretului votului	Costuri ridicate de transport pentru alegători Număr limitat de secții de vot Costuri ridicate pentru organizare
Corespondență	Nu necesită prezența fizică și transportul alegătorului la secția de votare	Mecanism complex Lipsa transparență Lipsă predictibilitate Dependență de serviciile poștale Lipsa posibilității de observare a procesului
Electronic	Creșterea flexibilității Economie de timp Costuri ulterioare scăzute de implementare Simplificarea unor proceduri	Vulnerabilitatea mecanismului de votare Costuri inițiale ridicate de implementare (echipamente, rețea, securitate, semnături electronice etc) Nevoie de aptitudini de a folosi mijloacele electronice Lipsa de încredere a cetățenilor în mecanism Nesiguranță legată de furnizorul IT
Prin persoană desemnată	Nu necesită prezența fizică Numărare rapidă Extinderea mare a rețelei	Posibilitate ridicată de nerespectare a voinței alegătorului Lipsa totală a respectării secretului votului Nerespectarea principiului egalității votului
Vot timpuriu	Perioadă mai lungă de votare Posibilitatea unui număr mai mare de persoane de a vota	Asigurarea securității votului Costuri ridicate de administrare a secțiilor de votare

Pentru sistemul românesc, cel mai avantajos pare în acest moment votul în persoană, dar cu luarea unor măsuri reformatoare cu privire la înregistrarea votanților, gestionarea numărului de secții de votare și stabilirea unor proceduri mai clare în lege referitoare la votul în străinătate, precum și eventuala extindere a perioadei în care se poate vota la 2-3 zile. Cu toate acestea, votul prin

României de către un număr de cel puțin 150-200 de cetățeni cu drept de vot pe o rază de 200 km. Astfel s-ar asigura organizarea de secții de votare în cât mai multe orașe, nu doar în capitale sau centrele mari, fapt care ar scuti cheltuielile de transport pentru cetățenii români, care pot fi studenți sau muncesc pentru salariul minim, iar o astfel de cheltuială poate fi

semnificativă raportat la câștigurile acestora

- *Gestionarea mai eficientă de către fiecare reprezentanță diplomatică a listei cetățenilor români din localitatea/țara respectivă.* Ambasadele și consultatele trebuie să știe în permanență câți cetățeni români sunt pe teritoriul țării respective și să se pregătească pentru alegeri ca atare.
- *Colaborarea mai eficientă cu autoritățile locale din țările unde se înființează secții de votare.* În 2014 au fost aleși locale din Italia și Spania care au afirmat că autoritățile de la București au refuzat ajutorul oferit de primăriile din orașe cu mulți cetățeni români.

Cetățenii trebuie să știe când și unde să sesizeze sau să conteste activitatea administrației electorale

Legislația actuală este lacunară, nu prevede termene și jurisdicții clare de soluționare a cauzelor. Spre exemplu, nu se specifică la ce instanță pot fi contestate deciziile BEC, nu sunt stabilite termene clare pentru fiecare dintre etapele contestației și nu există registre ale sesizărilor.

Momentul critic pentru soluționarea acestor sesizări, ziua alegerilor este neclar în lege și confuz în practică. Birourile electorale nu au o procedură pentru rezolvarea de urgență a sesizărilor și nu există reglementări pentru urmărirea soluțiilor date de birourile electorale. Birourile electorale județene nu au pagină web, iar publicarea răspunsurilor depinde de multe ori de prefectura din județul respectiv. Faxul rămâne principala metodă de comunicare și în 2014.

Legislația trebuie să prevadă termene foarte clare și responsabilități (jurisdicția) pentru procedurile de soluționare la sesizările administrative și contestațiile la deciziile luate de birourile electorale.

E necesară procedura de urgență pentru soluționarea tuturor sesizărilor în ziua votului, mai ales dacă țin de procedura de vot. O variantă este asigurarea permanenței la instanțele de judecată în ziua și preziua votului și stabilirea unor termene scurte.

De asemenea, este esențială înființarea unui registru electronic centralizat și public al sesizărilor, prin care să se poată urmări deciziile birourilor electorale. Datele trebuie introduse în registru de către reprezentanții fiecărui birou electoral, cu menționarea sesizărilor primite (cu nr de înregistrare) și soluțiilor date. Registrul poate fi un criteriu de evaluare profesională a președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare și de identificarea a potențialelor fraude. În acest sens, se poate elabora un formular standard pentru reclamații pentru a facilita procedura de sesizare și scurtarea timpului necesar completării plângerii.

Transparența procesului și observarea alegerilor

Rapoartele publice ale organizațiilor care monitorizează alegerile demonstrează de fiecare dată dificultățile cu care se confruntă observatorii: raportează abuzuri și presiuni, amenințări sau violențe. În 2014 mai mulți observatori au fost amendați abuziv de Poliție pentru că au reclamat potențiale nereguli, iar alții au fost bruscați sau amenințați de personalul secției de votare, aleșii locali sau membrii de partid - astfel de cazuri au apărut în județele Giurgiu, Ilfov sau Bacău. În alte cazuri, Poliția (în special în mediul rural) nu a reacționat suficient de bine sau deloc față de amenințările primite de observatorii acreditați.

În primul rând, procedura de acreditare este birocratică și limitativă. Astfel, în prezent numai organizațiile care au vechime mai mare de șase luni înainte de ziua votului și obiectivul apărarea drepturilor omului în statut

pot acredita observatori. Piața observării alegerilor ar trebui extinsă către partidele sau formațiunile politice și candidații independenți, pentru a-și putea acredita observatori, precum și către fiecare cetățean care depune o cerere în acest sens, după modelul britanic⁵. Fiecare persoană sau organizație interesată ar putea să depună un formular, pe baza căruia va primi o legitimație oficială. Pentru creșterea transparenței procesului electoral, AEP trebuie să implementeze un registru centralizat al observatorilor, accesibil publicului, care să arate câte persoane a acreditat fiecare organizație sau câți observatori individuali sunt acreditați. Acreditarea ar trebui să se realizeze la nivel național și nu pentru fiecare circumscriptie în parte.

Codul Electoral trebuie să clarifice drepturile observatorilor și să extindă perioada de acreditare pe durata întregului proces electoral, nu doar pentru ziua alegerilor. Observatorii trebuie să poată monitoriza inclusiv ședințele birourilor electorale (care ar trebui să fie publice) sau să se poată monitoriza procedurile de înscriere a candidaților. De asemenea, legea nu ar trebui să specifice locurile la care ar trebui limitați observatorii, care de nenumărate ori nu asigură vizibilitate maximă. Observatorii trebuie să aibă acces la documentele oficiale și la copii ale deciziilor birourilor electorale. Accesul observatorilor trebuie să fie extins la toate nivelurile de centralizare a rezultatelor. Toți membrii birourilor electorale trebuie să poarte un ecuson cu numele.

Pentru a putea fi aplicat la alegerile locale din 2016, Codul ar trebui să fie discutat și aprobat nu mai târziu de iunie 2015.

Pentru a evita neclaritățile sau motivele prezentate de birourile electorale pentru a respinge cererile organizațiilor neguvernamentale legate de termenele de înregistrare a observatorilor, legea ar trebui să precizeze foarte clar care este termenul limită pentru depunerea cererilor precum și termene scurte pentru deciziile birourilor electorale în acest sens.

Care sunt pașii următori?

Primul pas pe care trebuie să îl facă decidenții, în special *Comisia comună a Camerei Deputaților și Senatului pentru elaborarea propunerilor legislative privind legile electorale*⁶ este să pună Codul Electoral în discuție. Orice dezbateră despre votul electronic sau cel prin corespondență este inutilă dacă nu există o privire de ansamblu. O nouă modificare improvizată nu ar face decât să șubrezească și mai mult cadrul legislativ. Cu toate acestea, discuția trebuie să fie structurată, organizată în mod transparent, prin consultarea tuturor celor interesați. Comisia parlamentară responsabilă pentru modificarea legislației electorale trebuie să pornească de la propunerea Autorității Electorale Permanente și să includă sau modifice prin dezbateră publică alte reglementări primite la recomandarea experților, partidelor politice, societății civile sau altor factori interesați.

Orice modificare trebuie pilotată și nu trebuie lăsată la voia întâmplării. Fiind vorba de schimbări de sistem cu impact puternic asupra proceselor electorale, introducerea sistemelor electronice de vot, votul prin corespondență sau reorganizarea administrației electorale trebuie planificată strategic și testată într-un

⁵ UK Electoral Commission, <http://www.electoralcommission.org.uk>

⁶ <http://www.cdep.ro/pls/parlam/structura.co?cam=0&idc=115>

cadru restrâns, ca de exemplu alegeri parțiale sau câteva circumscripții.

În al doilea rând, noul cadru legal și instituțional ar trebui să țină cont de unificarea procedurilor pentru organizarea și desfășurarea alegerilor, transparentizarea procesului, clarificarea responsabilităților, includerea de sancțiuni puternice, precum și debirocratizarea procedurilor și deschiderea către conceptul de standardizare.

Administrația electorală trebuie să se profesionalizeze și să devină mai eficientă. Dualitatea BEC-AEP trebuie pusă în discuție publică, în sensul organizării unei singure instituții populate cu experți care să aibă atribuții sporite; rolul magistraților în acest proces trebuie discutat având în vedere importanța contenciosului electoral. La nivel local trebuie să se depună eforturi pentru pregătirea profesională și etică a președinților birourilor electorale județene și ai secțiilor de votare și monitorizarea permanentă a activității acestora. Autoritățile centrale trebuie să organizeze la sfârșitul procesului electoral sesiuni de analiză a modului în care au fost organizate alegerile și să evalueze măsurile ce trebuie luate pe viitor.

Instituțiile implicate în organizarea procesului electoral trebuie să devină mai transparente și responsabile. Toate ședințele birourilor electorale de la nivelul central și regional trebuie să devină publice. Deciziile trebuie să fie publicate de îndată pe internet, pentru a asigura condițiile contestării acestora în regim de urgență.

Sancțiunile și aplicarea acestora trebuie să fie consolidate, în special în ceea ce înseamnă regulile de campanie electorală, abuzul de resurse publice în scopuri electorale

sau participarea autorităților locale sau membrilor de partid la acțiuni care au ca scop influențarea sau coruperea alegătorilor. Este nevoie de reglementare mai clară asupra campaniei negative și utilizării materialelor neasumate, precum și asupra sancțiunilor ce pot fi aplicate în aceste cazuri.

Respectarea drepturilor constituționale trebuie să fie o prioritate a decidenților. Una dintre modificările esențiale trebuie operate asupra orei de încheiere a votului. Legislația românească ar trebui să preia modelul altor state și să prevadă faptul că toți alegătorii aflați la rând la ora 21 pot vota, iar în spatele ultimului dintre ei se va plasa o persoană autorizată, care să nu mai permită accesul altor votanți. Datorită lipsei unei astfel de proceduri, dar și a unei decizii BEC cu privire la definirea secției de votare în afara limitelor sălii propriu-zise, pentru a permite unui număr mai mare de alegători să voteze a fost blocat procesul de vot în 2014.

Accesul la informație trebuie să fie un drept transversal al Codului Electoral. Codul trebuie să includă referiri la standardizarea documentației electorale (inclusiv crearea de formulare standard pentru sesizări, înregistrare pentru urna specială etc) și deschiderea către publicarea de date în format deschis (statistici electorale, incidente înregistrate de MAI etc).

Nu în ultimul rând, Codul Electoral trebuie să includă condiții echitabile pentru partide sau formațiuni politice și candidații independenți și trebuie să se sincronizeze cu noi reglementări referitoare la liberalizarea pieței politice. Condițiile dezechilibrate pentru înscrierea în cursa electorală mențin o competiție injustă. În același timp și posibilitățile independenților de

a monitoriza procesul sunt reduse, neavând posibilitatea de a-și desemna reprezentanți în birourile electorale. Ar trebuie să existe facilități în acest sens, precum și reducerea condițiilor referitoare la numărul de semnături de susținere sau cuantumul depozitului.

Mai mult, conform legii actuale, interese locale sau regionale nu pot fi reprezentate, iar condițiile de înființare a unor noi partide sunt restrictive. Codul Electoral trebuie pus în discuție concomitent cu Legea Partidelor Politice. Ca direcții de acțiune, trebuie redus numărul de semnături necesar pentru înființarea unui partid, precum și condițiile limitative teritoriale. Prin Codul Electoral se poate reduce numărul de semnături necesar pentru susținerea candidaților și stabilirea unor criterii echitabile pentru independenți. De asemenea, trebuie eliminată interdicția de a semna pentru susținerea mai multor candidați (recomandarea ODIHR/OSCE).

În al treilea rând, potrivit deciziilor CCR citate anterior, care statuează că legea electorală nu se poate modifica cu mai puțin de un an înaintea alegerilor, Codul Electoral trebuie pus în dezbatere publică de urgență. Pentru a putea fi aplicat la alegerile locale din 2016, Codul ar trebui să fie discutat și aprobat nu mai târziu de iunie 2015.

Septimius Pârvu este expert electoral la Expert Forum

Asistenți cercetare: **Cezara Grama, Răzvan Oțelea**

Desene: **Dan Perjovschi**

Aurel Vlaicu 87, ap. 3
Sector 2, București
www.expertforum.ro